

Bűnöző fiataikorúak és a társadalom

ELŐADTA NÉMETH PÉTER

Évszázadokon át a bűnös embert csak üldözték és csak büntették. Miért? Mert a társadalom félt tőle, konok és javíthatatlan ellenségének tekintette, akit a közfelfogás szerint meg kellett semmisíteni, vagy legalább is ártalmatlanná téve, meg kellett szenvedtetni. Az eszközök változtak; voltak földalatti borzalmas börtönök, rettenetes kínzószerszámok, keréketörés, karóbahúzás, vízbefojtás, felnégyelés, máglya, elevenen eltemetés. A cél egyforma maradt hosszú időkig. Arra, hogy ezt a kártékony és veszedelmes embert olyan módon tegyék ártalmatlanná, hogy őt megjavítsák, csak újabban gondoltak. A büntetések minden időben többé-kevésbé megfeleltek a kor felfogásának, erkölcsének, követelményeinek. Ha a XVI. évszázadban az egyszerű házitolvajt felakasztották, ez olyan természetesnek és igazságosnak látszott, mintha ma ugyanezt a bűncselekményt elkövetett egyént egyhavi fogházra ítélték volna. A középkorban kegyeszívűnek mondták azt a bírót, aki a halálbüntetésnél az előzetes csonkítást vagy kínzást mellőzte, akárcsak néhány évtized előtt kortársai Magnaud bírót, aki az éhező kenyértolvajt felmentette. Amint ma borzalommal gondolunk arra, hogy voltak idők, amikor egy embert rablás miatt keréketörték, vagy egy házasságtörő nőt elevenen szeges vasbabába zárva végeztek ki, talán száz év múlva hasonló érzés támad unokáink és dédunokáinkban, ha arról olvasnak, hogy pszichopata bűnözőket gyilkos klímájú kolóniákba deportáltak.

Ma, mint régen, a felnőtt büntetteseket, hacsak nem teljesen beszámíthatatlanok, – közönséges büntetésekkel sújtják, amelyek közül a szabadságvesztésbüntetés dominál. Az ítélkezéskor a bíróságok magát a bűncselekményt vizsgálják, de nem mélyednek a bűnöző pszichicitásába. Kétségkívül figyelembeveszik a vádlott büntetlen előéletét, nagyszámú családját, inséges állapotát, nyomorát, agg korát stb. mint enyhítő körülményeket; a visszaesést, az aljas indokot, a véghezvitel különösen kegyetlen módját stb. mint súlyosbító körülményeket; de azt, hogy a nem teljesen beszámíthatatlan bűnöző lelki konstitúciója miatt mennyiben volt befolyásolva, hogy életkörülményei, nevelésének hiánya és egyéb külsőleg alig látható mélyen fekvő okok miatt minő kísértéseknek volt kitéve, amikor a bűncselekményt elkövette, micsoda lelki benső harcok előzték meg a tett véghezvitelét, és végül milyen javító hatással lesz reá a kiszabandó büntetés, márcsak a rendelkezésre álló idő rövidege miatt sem teszik, illetve nem tehetik megfontolás tárgyává. A büntetés egyik elismert célja a javítás lévén, a mai börtönügyi rendszert és annak végrehajtását bizony nagyon tökéletlennek kell mondanunk. Legjobb bizonyítéka ennek a visszaesők nagy száma, amely százalékokban kifejezve, aránytalanul nagyobb, mint az először elítélteké. A mai letartóztatási intézetek elsősorban megtorló intézmények és ha igyekeznek is mellékesen tanítással, lelkipásztorkodással javítani, a főcél

mégis a megtorlás marad, aminek legjobb bizonyítéka, hogy az elíteltet nem addig tartják a letartóztatás! intézetekben, amíg megjavult, hanem ameddig azt az ítélet, a büntetés megkezdése előtt meghatározta.

Ilyen körülmények között nem lehet csodálni, hogy a szabadságvesztés egyedül, amelyei a büntetett érez, sokszor nem alkalmas arra, hogy őt a további bűnözéstől visszatartsa, vagy még kevésbé, hogy őt megjavítsa és belőle új, becsületes embert formáljon. Különösen nem fog bekövetkezni ez akkor, ha az elítelt büntetésének kitöltése után szabadulva, egyrészt megbélyegezve, másrészt mindenkitől elhagyatva, a szabad életbe visszakertül.

A modern kriminálpolitikusok érzik is e tökéletlenségeket és igyekeznek a határozatlan tartamú szabadságvesztésbüntetések, a börtönügy reformja és az ügynevezett utángondozás gondolatainak felvetésével a törvényhozók figyelmét itt-ott felhívni; ezek a kísérletek azonban egyrészt eredménytelenek maradnak, másrészt csak a kísérletezés stádiumába juthattak.

Amilyen kétes eredményű ennélfogva a felnőtt büntetettek megjavítása csupán a büntetés kiszabása által, éppoly hatásos lehet az, a nevelési célt kitűző rendszabályok alkalmazásával a fiataloknál.

Noha hazai régi törvényeink nem ismertek speciális büntetéseket, illetve intézkedéseket a fiatalok büntetéseik részére, a bíróságok már a múlt század elejétől fogva a vádlott fiatal korát a büntetés kiszabásánál figyelembe vették. Csekélyebb súlyú bűncselekmények esetében a fiatalokot csupán megdorgálták, különösen nyomatékos enyhítő körülmények esetén a büntetést feltételesen el is engedték. Meg kell jegyezni azonban, a két intézkedés elvileg a felnőtteknél sem volt kizárva. A testi fenyegetést a fiatalokot több vármegyében zárt helyen hajtották végre. Súlyosabb bűncselekményeknél a fiatalokot nehéz bilincsekbe nem verték, sőt egy-két helyen a felnőtt fogolytól elkülönítve őrizték.

Az 1792-i javaslat, amely sajnos törvényerőre nem emelkedett, kimondja, hogy hét éven alulit bűnvádi eljárás alá vonni nem lehet, a 7-12 éves gyermek házi fenyegetésben részesítendő, a 13-16 évest pedig enyhébben kell büntetni. A javaslat ezenkívül kimondta, hogy azok a fiatalok, akiknek javítása remélhető, javítónevelő intézetbe utalhatók.

A rendkívüli szakértelemmel és humanizmussal szerkesztett 1843-i javaslat, amely sajnos szintén nem vált törvénnyé, főleg azért nem, mert a főrendi tábla ellenében a javaslattal, a halálbüntetést eltörölni nem kívánta, kimondta, hogy a 12 éven aluli bűncselekményt elkövetett gyermek bűnvádi eljárás alá nem vonható, büntetéssel nem sújtható, hanem szülei, vagy gondnoka által házi fenyegetésben részesítendő, amelynek végrehajtását a bíróság ellenőrizni fogja. A javaslat ezenkívül követelte a javítóiskolák felállítását, a 16 éven aluliak részére.

Ezekből látható, hogy elődeinkben volt érzék a bűnbeesett fiatalság ügyeinek elbírálásánál és felismerték, hogy a bűncselekményt elkövetett fiatalok megjavítása fontosabb, mint a puszta megtorlás.

Fájdalom mindezek dacára a múlt század derekáig a fiatalok büntetettek nagy része a börtönökben a felnőttekkel együtt sinylődött, amely börtönök Szemere Bertalan, Kölcsey Ferenc, Eötvös József, Hegedűs Sándor és mások szerint az erkölcstelenség tanyái és gonoszra oktató iskolák voltak.

Megrendítően ír a közös megyei fogházakról 1837-ben Kölcsey: „Mert akit egyszer ifjúsága hajnalában bármi történet következtében a sors ide kényszerített, annak

igen nyomorult fejének kell vala lenni, ha a vétek minden tekervényeivel s legborzasztóbb szemtelenségével tökéletesen meg nem ismerkedett. Ki idejöttkor a becsületézés valamely szikráját még szívében hordozta, vagy az emberi nem iránt még valami hajlandóságot érzett, minden bizonnal e kettő nélkül tért vissza a társaságba, onnan időről-időre ide, mint hónába ismét eljövendő.”

Az 1878: V. törvénycikk, amely anyagi büntetőjogunkat kodifikálta, – mondta ki, hogy a 12 éven aluli büntettes bűnvádi eljárás alá nem vonható, aki pedig 12. életévét meghaladta, de 16. életévét be nem töltötte, csak akkor büntethető, ha a cselekmény bűnösségének felismerésére szükséges belátási képessége meg volt. E korosztályát a büntetteknek a törvény enyhébben rendelte büntetni, ha a belátási képesség nem hiányzott.

Ez a törvényes szabályozás egyrészt teljesen figyelmen kívül hagyta a 12 éven aluliakat, másrészt az enyhébb büntetésekkel egyedül, a legtöbb fiatalkorú javítását el nem érte, amit az ő évről-évre emelkedő kriminalitásuk bizonyított.

A fiatalkorúak kriminalitásának e feltűnő emelkedése felébresztette végre a törvényhozók figyelmét, akik belátva, hogy ennek gátat kell vetni, és hogy az eddigi módszer helytelen volt, új megoldásokat, új módokat kerestek.

Miután nyilvánvaló lett, hogy a gyermeki lélek eltévelyedései, betegségei, melyek eredménye a társadalomellenes viselkedés, a bűncselekmény, gyógyítása egyedül jogi ismeretekkel és büntetésekkel el nem érhető, szükség volt olyan specialistákra, akik jogászai képzettségük mellett pedagógiai, lélektani és szociológiai ismereteikkel felderítsék a bajok okait. De szükség volt arra is, hogy ezeknek a speciálisan képzett bírának oly eszközök álljanak rendelkezésükre, amelyek a helyes diagnózis megállapítása után a meglévő orvosságok alkalmazásával eredményeket, nevezetesen a bűnöző fiatal - korú javítását, átalakítását, újjászületését elérjék és maradandóan biztosítsák.

Az igazságügyi kormány már századunk első éveiben felismerte ezeket a bajokat és ezért 1906-ban megbízást adott Balogh Jenő egyetemi tanárnak, hogy az érvényben levő büntető jogszabályokat módosító, javítótervezetet készítsen. Ez a tervezet 1907-ben megvitatás alá került és 1908-ban a törvényhozás által elfogadtatott. Így keletkezett az 1908: XXXVI. törvénycikk, amelynek a fiatalkorúakat érintő része 1910. január i-én lépett életbe. E törvény, abból az alapelvől indulva ki, hogy a bűncselekményt elkövetett gyermekek és fiatalkorúakkal szemben nem a megtorlás, hanem a javítás a főcél, már foglalkozik a 12 éven aluliakkal is, a korhatárt pedig a fiatalkorúaknál a 18. évre emeli fel, és az úgynevezett megkülönböztetési képesség helyett az értelmi és erkölcsi fejlettség kritériumát állítja fel, ezenfelül új büntetéseket, illetve helyesebben intézkedéseket rendel.

A törvény életbeléptetése után szükségesnek látszott különösen perjogi szempontból még további új intézkedéseket tenni; a fiatalkorú bűnösöket a felnőttektől teljesen elválasztani és külön bírakat kijelölni, akik ezentúl mint speciálisan képzett szakbírák intézzék a fiatalkorúak ügyeit. Ugyancsak szükséges volt a züllött és züllés veszélyének kitétt gyermekek és fiatalkorúak megmentése érdekében hatályosabb védő és óvó rendszabályokat alkotni.

A törvényjavaslatot, amelyet Balogh Jenő igazságügyminiszter nyújtott be, és amelynek miniszteri indokolása a legszebb mesterművek egyike, a parlamenten kívüli jogászság egy része erősen támadta. Azt állították, hogy a reformok megvalósításához elég pénzünk nincs, a társadalomnak pedig nincsen elegendő szociális érzéke, hogy a javaslatból a társadalomra háruló kötelezettségeket kellő mértékben teljesítse és végül

perjogi szempontokból is, különösen a fellebbvitel korlátozása miatt aggályoskodtak. A törvényhozás azonban igen bölcsen csak helyeselni valót talált benne, úgy hogy a javaslatot mind a képviselőház, mind a főrendiház egyhangúlag elfogadta és a király azt 1913. március 31-én szentesítette.

Néhány hét előtt ünnepelte a Magyar Jogászegylet e kiváló törvényalkotás életbe-
léptetésének 25 éves évfordulóját.

Kezdetben a jó embert látjuk a fiatakorúak bírójának székében, aki elbírálja az esetet, dorgál, meghatóan prédikál és ha súlyosabb az eset, mint egy jó apa, áldásával küldi javítóintézetbe vagy fogházba a rossz gyermeket.

Ha itt-ott már ez a jószívű ember eredményeket ért el, ez nem szükségképen következett be.

Az új, igazi fiatakorúak bírója a múlt fiatakorúak bírójától csak a karitást vette át, de munkájának eredményességét, pszichológiai, pedagógiai és szociológiai ismeretekkel támasztotta alá. Ő már nem a bűncselekményt nézi elsősorban, hanem a fiatalok egyéniségét, testi-lelki állapotát, hajlamát, jövőbeni fejlődését, nevelését, társadalmi helyzetét, életviszonyait, sőt családját és környezetét is. És ha mindezeket azzal a meleg érdeklődéssel, soha meg nem szűnő türelemmel, megértéssel és teljes odaadással megvizsgálta, és a bűncselekmény vagy züllöttség mögé rejtőzött lelki konfliktusokat is meglátta, akkor lesz helyes diagnózisa.

Ezek után röviden beszámolok arról, milyen volt a budapesti fiatakorúak bíróságának működése az elmúlt negyed század alatt és hogyan kapcsolta be a társadalmat munkájába. Hacsak hozzávetőlegesen is akarnám elmondani mindazt, ami e hosszú idő alatt is történt, ha el akarnám sorolni mindazokat, akik mint hivatásos és önkéntes társadalmi munkások itt áldozatkész buzgósággal működtek, több, sokkal több időre volna szükségem, mint amennyi rendelkezésemre áll.

Huszonöt év alatt 150.669 fiatakorú szerepelt bíróságunk előtt és pedig 114.789 fiú és 35.880 leány. Ha ezt a számot összehasonlítjuk az országos átlaggal vagy a külföldi számokkal (Belgium egész területén 25 év alatt 104.878 fiatakorú került a belga fiatakorúak 26 bírójá elé), megállapíthatjuk, hogy ez a szám noha igen magas, aggodalmat abban az irányban, hogy hány fiatakorú követett el bűncselekményt még sem kelthet, mert ez a szám a veszélyeztetett kiskorúak nagy számát is magában foglalja. Megállapítható, hogy az utolsó 10 évben a kriminalitás a fiatakorúaknál csökkenő tendenciát mutat.

Az első öt évben a kriminalitás emelkedett, aminek oka kétségen kívül a háború és a háború utáni zűr-zavaros idők voltak. A családapa, idősebb fivér, gyám, tanító, mester hadbavonulása, majd az anya és idősebb nővér munkábaállása folytán a gyermek egyedül maradt. Az így elhanyagolt ifjúság rossz társaságba keveredve csavarog és bűncselekményeket követ el. A fiatakorú lányok különösen nagy kísértéseknek vannak kitéve, rohamosan terjed a prostitúció és a nemi betegségek, sokkal több a házasságon kívüli szülés, emelkedik a magzatelhajtás. A háború vége felé már a gyermekek is munkába állnak, pénzt keresnek és olyan élvezeteket hajhásznak, amelyek aláássák egészségüket és megrontják erkölcsüket. A háború befejezése után, az úgynevezett békeszerződések súlyos terhei, az elszakított területek népességének az anyaországba való özönlése, végül az általános zűr-zavar és kétségbeesés súlyos belső zavarokat okozott, amelyek betetőzése a bolsevik uralom volt. A bolsevizmus a legnagyobb mértékben demoralizálta a fiatalságot, mert mindazt, ami azelőtt a gyermek előtt szent volt, nevetség

tárgyává tették. Az erőszakoskodások, az emberi élet semmibevétele, a rossz lakásviszonyok, a családi élet bomlása és a tekintélyi elv teljes lerombolása mély nyomokat hagytak a fiatalkorúak lelkületén. Feltűnő, hogy a bolsevizmus évében az ügyek száma a felére csökkent. Ez abban rejti magyarázatát, hogy a vagyoni elleni deliktumok esetén a gyermekbiztosok a legtöbb esetben nem engedték meg az eljárást, a csavargást, illetve közveszélyes munkakerülést pedig nem tartották bűncselekménynek, mert mindenki „szabad”.

A bolsevizmus letörése után a fiatalkorúak kriminalitása néhány évig még emelkedő tendenciát mutatott, 1924-től 1927-ig a bíróság elé kerülő fiatalkorúak száma csökken. Ennek oka az a közöny, amelyet a felnőttek a fiatalkorúak veszélyeztetése, züllése, sőt kisebb bűncselekményeivel szemben is tanúsítanak. Mély lelki depresszió, elkedvetlenedés, fogyatékosági és fejeslegességi érzés lesz úrrá a lelkeken. A hosszú ideig tartó munkanélküliség kiöl minden munkakedvet az emberekből. Az élet nehéz terheit elviselni nem tudók tömegesen lesznek öngyilkosokká. A családapák tekintélye alásüllyed. A családi perpatvar gyakori, revoltálnak, szidják a hatóságokat, a házastársak türelmetlenek a gyermekekkel, sokan elhagyják családjukat, mely így szétesik. Meg lehet állapítani, hogy a nyomor, amely idegessé, izgatottá és türelmetlenné tette a szülőket, abban a durva és kegyetlen bánásmódban is nyilvánult, amellyel egyes szülők és főleg mostohák a nekik teljesen kiszolgáltatott gyermekeiket részesítették. E kegyetlenkedésekről, amelyek legtöbbször a zárt lakásban tanúk nélkül folytak le, csak ritkán, véletlenül értesülhettünk. A gyermek panaszkodni nem mert, tovább szenvedett, vagy megszökött a házi pokolból, csavargott, lopott, elzüllött. Az iskolás gyermek ily környezetben élve, lelkileg és testileg lefelé csúszott. A gyermek piszkosan, elhanyagoltan jött az iskolába, vagy elkerülte azt. A nyomorban élő munkanélküli szülő fásult és még gyakran kényszerrendszabályok alkalmazása is hiábavaló volt, hogy az iskolalátogatásra szorítsa gyermekét. A gyermek, aki nem kapott eleget enni otthon, koldulni ment. Sokszor a szülő maga küldte a gyermekét, aki ha pénzt nem hozott haza, verést kapott. Sok fiatalkorú ettől félve haza sem ment, hanem napokig, hetekig csavargott. Voltak akik hegedűn cincogva kéregettek. A közönség megszánta őket, pénzt adott nekik, ami egyenesen felbátorította őket az ilyen eljárásra. Egész kis társulatok alakultak ilyen zenélő kolduló gyermekekből. Volt köztük muzsikáló, vigyázó, utcajtót nyitogató és egyszerű koldus is. Igen veszélyes keresetet képezett a fiatalkorú lányok éjjeli virág- és képeslevelezőlap árusítása.

Köztudomású, hogy ebben az időben milyenek voltak a lakásviszonyok. A tömeglakások nemcsak egészségügyi, de morális veszélyt is rejtettek magukban, különösen a fiatal lányokat illetően. Az élénk került fiatal leányok 70%-a déflorált és 30%-a nemibeteg. De a nyomortanyán lakó foglalkozás nélküli fiatal leány gyakran a családon belül is súlyos erkölcsi veszélyeknek volt kitéve az által, hogy mostohája, vagy apja megrontotta. Gyakori az az eset ott, ahol nincs anya, de fájdalom ott is előfordult, ahol az anya élt és erről a viszonyról tudott.

Az az idő, amely az iskola befejezése és a tanonc, vagy munkavállalás megkezdése közt folyt, különösen veszélyes volt a fiatalkorúra. Arra, hogy a gyermek a kötelező iskolai évek után tovább tanuljon, a szülők nagy részének keresetképtelensége miatt nem kerülhetett sor.

Ilyen körülmények között a gyermekek a „szép szabadságot” élvezték, amely ugyancsak szomorú hatást gyakorolt rájuk.

De vegyük a legjobb esetet, amikor a kiskorú olyan korban került ki az iskolából, amikor a törvény szerint mindjárt munkába állhatott, vagy tanoncműködését megkezdhetette volna. Ez az elhelyezkedés a legnagyobb nehézségekbe ütközött. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a keresetre utaltak száma megnagyobbodott. Dolgozni az öregek és nők is kénytelenek voltak, akik régen pihentek, illetve a családi otthon teendőit végezték. A krízis és a kartellek erős szervezkedés folytán számos virágzó kisipari üzem tönkrement, a kisiparos egyszerű munkás lett. Ehhez járult a mindenütt bekövetkezett racionalizálás, amely számos munkásnak vette el a kenyerét. A túltermelés úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban erősen meghaladta a felvevőképességet. A belső fogyasztás erősen csökkent.

Ilyen nehézségek közt nem lehet csodálkozni, hogy a dolgozni akaró fiatalok még a legalacsonyabb bér mellett sem talált elhelyezkedést. Iskolai, vagy hivatásszerű továbbképzése lehetetlenné vált, mert a szülők nem bírták a költségeket. A nagy városokban akadt még néha valami alkalmi munka, segítség a vásárcsarnokokban, csomaghordás a vasúti pályaudvarok körül, labdaszedés a teniszpályákon, vagy – más efféle. A hivatásszerű kiképzés és elhelyezkedés azonban igen nehezen ment.

E bajokhoz nagyban hozzájárultak még a testi és lelki betegségek. Köztudomású, hogy a háború alatt született gyermekek közt mennyi volt a dégénérait. De más betegségek is erősen emelkedtek, így a rachitis, anémia, influenza, neuraszténia és a fertőző betegségek. A rekonvaleszcens idő különösen a tifusz, diftéria és a skarlátnál meghosszabbodott. Mindezek visszavezethetők a rossz táplálkozásra. A meghűléses betegségeknél erős komponens volt a rossz öltözet és a hideg lakás, a gyermek bőrbetegségeinél a tisztálkodó eszközök és melegvíz hiánya.

Ez volt a helyzet mélyen tisztelt Uraim akkor, amikor 1927-ben a budapesti fiatalok bírósága, elhatározta, hogy főleg a titokban szenvedő, veszélyeztetett és a züllés kezdetén levő kiskorúak felkutatása és megmentése érdekében fokozottabb társadalmi tevékenységet fog kifejteni. Tette ezt egyrészt azért, mert tudta, hogy a sajnos nagy számú bánomiséknél, miközömmozzá, nemérdekel, ember, a kiskorúak sok-sok szenvedését és hibáit tartja titokban, másrészt mert megvolt győződve arról, hogy ebben a szomorú korszakban is vannak lelkek, akikben a segíteni akarás gondolata él, csak nem tudják hova forduljanak. Hirdetni kellett, hogy az embertárs méltatlan szenvedése nem magánügy, amely mellett közömbösen lehet elhaladni, különösen, ha a szenvedő, vagy veszélyben forgó: kiskorú. Fel kellett keresni és fel kellett világosítani ezeket a jóindulatú embereket, hogy van egy hatóság, amelyet ha bíróságnak is neveznek, nem csak fenyegető, még kevésbé megbélyegző hely, hanem olyan intézmény, amelynek legfőbb célja, a bajbakerült, vagy erkölcsi veszélynek kitett kiskorúak megmentése és amelynek e célból rendelkezésére állnak, ha egyelőre szerény keretekben is, módok és eszközök, és amely a legnagyobb készséggel és türelemmel hallgat meg mindenkit. Végül meg voltunk győződve, hogy a halogatásnak nincs helye, mert itt is állnak Mirabeau szavai: „Gardez-vous de demander du temps. Le malheur n'en accorde jamais!”

A felvilágosító munka részben a sajtó és rádió, részben a legkülönbözőbb intézmények bevonása által történt.

Elmentünk mindenhol, ahol feltételezhettük, hogy a bajbakerült fiatalok segítségét és megmentését célzó törekvéseinket megérteni fogják. Értekezleteket tartottunk az érdekeltek bevonásával a fiatalok bíróságánál. Kapcsolatot kerestünk és nagy megértést is találtunk a főváros tanügyi hatóságánál már azon a naptól fogva, amelyen

a főváros összes iskoláinak képviselői előtt kijelentettük, mennyiben lehet segítségére a bíróság az iskolának. Előadást tartottunk a Magyar Állami Gépgyárban és a Bohn-féle téglagyárban a munkásoknak, meglátogattuk a cserkészeket a táborban. Előadásokat tartottunk a Mária Kongregációban, a Ferencrendi Egyházközségben, a zárándokoknak Máriabesnyőn, az Actio Catholicában, a Katholikus Leányok Országos Szövetségében, a cserkészleányoknál, a Szent Imre Collegiumban, a gyári gondozónőket képező iskolában, a ref. papok konferenciáján, a Kath. Patronage Egyesületben, az Országos Izr. Patronage Egyesületben, az Erkölcsvédelmi Tanácsban, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségében, az Országos Gyermekvédő Ligában, a Vöröskereszt Eg5'letben, az Antivenereás Bizottságban, a Tanoncvédelmi Szervezetben, a Szociális Misszió Társulatban, az Iskolanővéri Intézményben, a Fővárosi Pedagógiumi Szemináriumban, a Feministák Egyesületében, a Magyar Családvédelmi Szövetségben, az Individual Pszichológiai Egyesületben, a Magyar Pszichológiai Társaság kriminálpszichológiai szakosztályában, a Népegészségügyi Múzeumban, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, a Magyar Elmeorvosi Értekezleten, a budapesti tudományegyetemi orvosi fakultásán, a budapesti Orvosi Körben, az Országos Stefánia Szövetségben, a Magyar írástanulmányi Társaságban, a Szülők iskolájában, a Magyar írónők Egyesületében, a Népakadémián, a budapesti tudományegyetem büntetőjogi szemináriumában a továbbképző tanfolyamon, a Magyar Jogászegyletben, az Ügyvédi Körben, a Nemzeti Gyermekhétén, a Magyar Gyógypedagógiai értekezleten, a budapesti Családvédelmi Kongresszuson, a debreceni Gyámügyi Kongresszuson és Székesfehérvárott, a Fiatalkorúak Felügyelő Hatóságának közgyűlésén.

Pedagógiai, orvosi, közjóléti intézményekbe kapcsolódtunk. Ezek közül legyen szabad kiemelni azokat, amelyekkel szorosabb és huzamosabb ideig tartó kapcsolataink voltak, illetve vannak.

Állami javítóintézetek már 1884. óta létesítettek. A társadalmi egyesületek patronage intézményei és intézetei túlnyomó részben a büntető novella életbeléptetése után keletkeztek. Így a Katholikus Patronage Egyesület 6, a Protestáns Patronage Egyesület 2, a Szociális Misszió Társulat 2, az Országos Gyermekvédő Liga 9 intézetet alapított a züllött és bűnöző fiatalok megmentésére. A Liga Budapesten és az ország nagyobb városaiban védőirodákat állított fel. Sajnos ezek s közhasznú intézmények lassan elsorvadtak, mert az állam, kényszerült takarékoság folytán a nevelési segélyeket majdnem egészen beszüntette. 1924-ben ez Angol Misszió állította fel a Lord Weardale leányotthont és gyermekfoglalkoztatást, ahol kisebb lányok javítónevelését vállalták, 1928-ban az igazságügyi kormány a ceglédi leány javítónevelő intézetet állította fel, amely az ország legjobban vezetett intézete lett.

A 12 éven aluli züllött, vagy bűncselekményt elkövetett gyermekeket a bíróság hosszú ideig csak igen ritka esetekben helyezhette valamilyen megfelelő intézetbe. Általában véve ezeket, az állami gyermekmenhelybe kellett beutalni, ahonnan falura kerültek, még akkor is, ha az árvaszék az eljárás további stádiumában erkölcsi elhagyatottság okából intézetbe helyezni kívánta. A menhelyek intézeteiden túl kevés hely volt az ilyenek számára. A falura kihelyezett gyermek ott tovább romlott, mert a kisegítő erkölcsi nevelést, amelyre okvetlenül szüksége volt, még a legjobb indulatú tápszülőnél is csak szerencsés véletlen folytán kaphatta meg. Így züllöttek ezek a gyermekek és rontottak másokat is. Évek óta küzdött már a bíróság, hogy ezt a kérdést valamiképen megoldja, míg végre a múlt évben az Országos Gyermekvédő Liga, egyelőre a budapesti 12 éven aluli ilyen fiúk részére a főváros támogatásával 100 férőhelyes kitűnően vezetett inté-

zetet állított fel, amely kétségkívül jelentékenyen fog hozzájárulni a fiatalkorúak kriminalitásának csökkenéséhez.

A Szociális Misszió Társulat, amelynek tagjai régen, mint önkéntes patronesszek állandóan látogatták tárgyalásainkat, most VII. és VIII. kerületben tart fenn egy-egy patronage irodát. Különösen kiválik a Szociális Misszió Társulat fogházmissziója, amely a pestvidéki kir. törvényszéki fogházban működik.

Rendkívül becses szolgálatot tesznek nekünk az orvosi intézmények. Közismert tény, hogy a fiatalkorúak bírósága elé hány terhelt, dégénérait, pszichopata kerül.

A fiatalkorúak bíróságának hatáskörébe utalt gyermekek és fiatalkorúak orvos biológiai és orvospszichológiai vizsgálatára szükség van, azért is, mert ezek további értelmi és erkölcsi fejlődését a bírósági határozat irányítja, amiért is annak meghozatala előtt a többi közt azt is kell tisztázni, vajjon minő belső hibák és fogyatékoságok okozták a kiskorú bűnözését, illetve társadalomellenes magatartását. Ezek a vizsgálatok felderítve az élettani és lélektani okokat, a fiatalkorúak bírójának útmutatást adhatnak arra nézve, hogy adott esetben minő véghatározatot hozzon. A nem befejezett lelki organizációval bíró kiskorúnál gyakran nehéz megállapítani, csupán környezettanulmány és egyszeri bírói kihallgatás alapján, vajjon külső okok, rossz környezet, betegség, örökölt családi hajlamok okozzák a kriminalitást, vagy szociális abnormitást.

A fiatalkorúak bírósága az orvosbiológiai és orvospszichológiai vizsgálatok megejtésére több intézményt vesz igénybe. Ezek a budapesti átmeneti fiú javítóintézet, a budapesti állami gyermekmenhely psychoiógiai laboratóriuma, a m. kir. tudományegyetemi gyermekklinika, a gróf Apponyi Albert poliklinika idegosztálya, a m. kir. Gyermeklélektani Intézet, és az állami Gyógyepedagógiai Kórtani és Gyógytani laboratórium. A fentemlített intézetek tudományos múltja és közhatóságú jellege mindenképpen garancia arra nézve, hogy ezek az intézetek vizsgálati módszerei a tudomány mai állásának mindenben megfelelnek.

Különösen igénybeveszi a fiatalkorúak bírósága 1933. óta a Gyógyepedagógiai Főiskola állami laboratóriumát. A laboratórium, amelynek munkálataira a külföld is felfigyelt, feladatát képezi a fiatalkorúak diagnosztikai vizsgálata, a helyes prognózis felállítása, széleskörű családkutatás által, végül a betegek kezelése, amely kiterjed a tesztileg elmaradottak gyógyszeres kezelésére és a vérbajosok kezelésére is, sőt egyes esetekben a laboratórium kitűnő munkatársai által vállalt lelki gondozásra.

Már évek óta sajnálattal tapasztaltuk, hogy a bíróság elé kerülő leányoknak a nemi betegségekkel szembeni egészségügyi védelme kellőképpen biztosítva nem volt. Miután e hiány nemcsak a fiatalkorú leányok életét és egészségét veszélyeztette, de a társadalommal szemben is komoly egészségügyi veszedelmet rejtett magában, a székesfőváros polgármestere, előterjesztésemre a közelmúltban hozzájárult, hogy az ilyen fiatalkorúak a székesfőváros egészségügyi intézeteiben, nevezetesen öt nagy kórházban, a felnőttektől elkülönítve, ingyen, megfelelő orvosi vizsgálat, vagy kezelés és ellenőrzés alá kerüljenek. Igen nagy jelentőségűnek tartom ezt a lehetőséget, mert ez módot ad nekünk arra is, hogy a felügyelet alá helyezett vagy próbárabocsátott leányok egészségi állapotát, ha azt szükségesnek látjuk, hosszabb ideig a legdiszkrétebb módon ellenőrizhetjük.

Mindezek a kitűnő orvosi intézmények, az igazságügyi kormányzatnak egy fillérébe sem kerülnek.

A budapesti fiatalkorúak bíróságának legfontosabb segítőszerve az átmeneti fiú

javitóintézet, a melyet a Kath. Patronage Egyesület keretében a nagyérdemű korán elhunyt Morvay László c. kanonok alapított és a melyet az állam 1924-ben átvett. Ide utaljuk be ideiglenesen azokat a fiatalkorúakat, akiknek ügye tárgyalás alá kerül és azokat, a kiket munkába helyezni, vagy hozzátartozóikhoz küldeni rendelünk. A tárgyalás alá kerülő megfigyelése, esetleg intézeti orvoslélektani vizsgálata az intézet feladata. A munkábehelyezés főleg a fiúknál rendkívüli nehézségekbe ütközött és még ma is gyakran komoly akadályai vannak.

A leányok részére még mindig hiányzik a külön átmeneti otthon, de a munkábehelyezést a Leány elhelyező iroda végzi.

A fiatalkorúak birájához legközelebb áll a pártfogó tisztviselő, akinek a bírósági véghatározat előtt feladata mindazon körülmények felkutatása és megállapítása, melyek a fiatalkorú életviszonyaira és erkölcsi és értelmi fejlődésére vonatkoznak. A bírói határozathozatal utáni szerepe nem kevésbé jelentős, mert a felügyelet, amelyet a próbárabocsátott fiatalkorú felett gyakorol, nagyjelentőségű kisegítő nevelés, a mely csak akkor lesz eredményes, ha azt minden tekintetben hivatása magaslatán álló pártfogó végzi.

Pártfogóink munkája nagy és felelősségteljes. Ha figyelembe vesszük, hogy a próbárabocsátott és felügyelet alá helyezett fiatalkorúnak száma csak tavaly 1.539 volt, el lehet képzelni, hány ellenőrző látogatást és védencek érdekében egyéb utat kellett a pártfogóknak tenni, hogy a próba, illetve felügyeleti idő sikeres elteltét biztosítsák. Ha e munkához hozzávesszük a környezettanulmányok és egyéb jelentések szerkesztését és a tárgyalásokon, valamint az inspekciókon való jelenlétet, végül az egyéb nyomozati cselekményeket, nyilvánvaló lesz, miért van szükség az állami pártfogó tisztviselőknél felül még társadalmi pártfogókra is.

A pártfogó kiválasztása különös megfontolást igényel. Testi-lelki egészség és kiegyensúlyozottság nélkül pártfogói munkához senkit sem szabad engedni. Bizonyos fokú általános műveltség és speciális ismeretek elengedhetetlenek. De még ennél is fontosabb, hogy a pártfogó ismerje az életet, legyen meg benne az úgynevezett „common sense”, a türelem, önuralom és tapintat, szeresse hivatását és mindazokat, akikkel hivatásából kifolyólag foglalkozik. A helyes szeretetet a franciák itt igen találóan „bonté clairvoyante”-nak nevezik.

A jó pártfogó mindenekelőtt védence bizalmát igyekezzék megnyerni. Ez azonban még nem elég, mert ép így meg kell nyerni a fiatalkorú környezetének bizalmát is. A bizalom megnyerésének tudományát könyvekből nem lehet megtanulni. A tapintatos, nyugodt, higgadt, de szeretetteljes fellépés sok nyelvet old fel és sok szívet nyit meg. Amilyen nagy hiba a fiatalkorúnak nekirontva hibáit korholva elétárni, ép oly helytelen őt mint mártírt beállítani és hibáiért a sorsot, a társadalmat, vagy hozzátartozóit okolni.

A züllés úrjára tért, vagy bűnöző fiatalkorú megjavítása rendesen azonnal el nem érhető. Ez még akkor sem sikerül, ha a pártfogó megkettőzött eréllyel Ját munkájához. A túlbuzgalomtól tehát óvakodni kell. Egy német javítóintézetben – beszél Clostermann, a neves bonni bíró – az egyik felügyelő túlságos igyekezettel és tempóval akarta a nemrég beutalt kiskorút megjavítani. A fiú elkeseredetten ment panaszra az igazgatóhoz és így szólt: „Három nap alatt akarnak belőlem szentet csinálni”?

A legszebb beszéd, jótanács nyom nélkül röppen el, ha azt a példa nem illusztrálja. Ha a 17 éves csavargó- és erkölcstelen életet folytató leánynak karminvörös ajakkal prédikál a vérpiros körmű hölgy, az magában még akkor is mosolyogni fog, ha a

kitépett szemöldökük és beültetett hosszú szempillák alól a meghatottság könnyei folydogálnak.

Nemcsak a bizalom megszerzését, de még a tekintély fenntartását sem biztosítja okvetlenül a bevezetéképen használt dörgő hang, zord tekintet és a hivatalos minőségben tett látogatásra való hivatkozás. Ezzel természetesen nem mondom, hogy lehetnek olyan esetek, amidőn dacára a legtapintatosabb fellépésnek, a pártfogó tudatosan durva fogadtatásban részesül, amikor is a komoly intelem és a hivatalos kiküldetésre való figyelmeztetés teljesen indokolt. A környezettanulmány adatainak felvételekor nagyon célszerűtlen az ily bevezetés: Üljenek le! Most előveszem a környezettanulmányi blankettát. Ebben 45 kérdés van. Vigyázzanak, hogy ezekre pontos választ kapjak.

Pedagógusnál általában, de különösen a pártfogónál nagy hiba és rendkívül visszataszító a gúnyolódás és a nevetségessételel úgynevezett „szellemes megjegyzés” alakjában. Az ilyenek az érzékenyebb lélekben mély sebeket okozhatnak és bosszúra ingerelhetnek.

Miután a fiatalok el nem választható attól a környezettől, amelyben él, a vele való foglalkozás szükség szerint magában foglalja azt, hogy a pártfogó annak hozzátartozóival is törődjék. Sajnos, köztudomású, milyen aggodalommal, gyanakvással és meg nem értéssel fogadják gyakran ezek a hozzátartozók a pártfogót. Őket meggyőzni nem mindig könnyű feladat, és ugyancsak jó pártfogónak kell lennie annak, aki bennük azt a meggyőződést tudja kelteni, hogy valóban a legjobbat akarja.

Rendkívüli súlyt kell helyezni a fiatalok vallásos meggyőzésére és őt ebben mindenképpen támogatni kell, mert kétségtelen, hogy az igazán vallásos ember nyújtja a legjobb garanciát arra, hogy bűncselekményt elkövetni nem fog.

Ha a próbárabocsátás, felügyelet, ellenőrzés eredményre nem vezetett és a fiataloknak nincs olyan környezete, amelyben erkölcsi züllés veszélye nélkül meghagyható lenne, a bíróság rendszerint javítónevelést rendel. A javítónevelést állami vagy állami felügyelet alatt álló intézetben hajtják végre. Véleményem szerint ez a szó: javítóintézet, egyáltalában nem szerencsés. Már az 1909-iki magyar igazságügyminiszteri rendelet mondja ki, hogy az intézet elnevezésében, a nevelés javítójellegét kifejezni nem szükséges. Külföldön tudtommal ma seholsem használják. (Fürsorgeanstalt, Etablissement de l'Etat, Riformatorio, Reformatory stb.)

Javítóintézetek már a fiatalok bíróságának szervezése előtt is voltak több országban, ezek azonban egyáltalán nem feleltek meg a kitűzött célnak és tisztán büntető intézetek voltak kiskorúak részére. Miriam van Waters tesz említést ezekről az intézetekről, amelyek Amerikában még a múlt század végéig fennállottak és elmondja, milyen különleges fenyítőeszközöket, bilincseket, børszűjjakat, kényszerzubbonyokat és a „bűnbánatra ébresztő egyéb segédeszközöket” alkalmaztak ott. A francia sajtó évtizedeken át sürgette a fiatalok „gályarabságának” megszüntetését, míg végre 1935-ben belátták, hogy a javítóintézet nem börtön, hanem átalakító nevelés célját szolgáló intézmény és ilyen értelemben újjászervezték.

Ha nézzük a modern javítóintézetek szervezetét, azt látjuk, hogy a szervezeti szabályok és a nevelésre vonatkozó előírások majdnem mindenütt (kisebb-nagyobb eltéréssel) megegyeznek. A magyar 1909. évi igazságügyminiszteri rendelet, amely a javítónevelést szabályozza, igen jónak, sőt majdnem tökéletesnek mondható. Eszerint a javítónevelés célja az, hogy a növendékeket az intézeti rend, vallás-erkölcsi, iskolai és munkaoktatás és az egyéni nevelés, minden célszerű eszközének felhasználásával

hazafias, becsületes, rendszerető és munkás polgárokká nevelje. A javítónevelésnek arra kell irányulnia, hogy ne csak a családi nevelést pótolja, hanem az erkölcsi fogyatkozásokat és jellembeli hibákat is megszüntesse. A javítónevelésnek a növendék egyéniségéhez kell alkalmazkodnia. Igen helyesen emeli ki a rendelet: az alkalmazottaknak nem szabad szem előtt tévesztemök, hogy „az intézet nem büntetés végrehajtására rendelt hely és hogy a növendékeket nem bűnhődés, hanem elhanyagolt, vagy megromlott erkölcsaik megjavítása végett bízták gondjukra.”

A nevelésnek és a céljára szolgáló minden eszköznek egyszerűnek kell lennie, és meg kell felelnie azoknak a viszonyoknak, amelyek közt az egyszerű munkásember él. Láttam külföldi intézetet, amelyben a növendékeknek olyan színháztermük volt, amely a város legelőkelőbb intézetének előadási termét is felülmúlta és láttam ugyanott, hogy a növendékek olyan ruganyos fehér ágyban aludtak, amelyet később látni sem fognak. Ez mindenesetre káros túlzás.

De bármilyen jók is a javítóintézet szervezeti szabályai, ez a körülmény magában véve még nem biztosítja, hogy az ottani nevelés eredményeket fog elérni. Minden jó program csak annyit ér, mint amennyit megvalósítottak belőle.

Ha már a pártfogó tisztviselővel szemben is nagy igényeket támasztunk, annál nagyobb igényeket keil támasztanunk azzal a személyzettel szemben, amelyre a javítónevelésre utáltakat rábízták. Itt két szempont fontos, az egyik a jellemalakítás, a másik a hivatásszerű kiképzés. Ha akármelyik hibázik, a javítónevelés célszerűtlenné válik és csak fölösleges költséget okoz az államnak. Az intézeti nevelő első feladata, hogy a javulás lehetőségében higgyen és ezt a hitet belevigye a fiatalokú lelkébe. A fiatalokú önbizalmát kell visszaadni, az élethez való bátorságát kell feléleszteni, hogy később a közösségbe beleilleszkedhessek. Miután a javítóintézetekbe kerülő kiskorúak között számos neurotikus, sőt pszichopata fiatalokú is van, akiket máskép keh kezelni, mint a normálisakat, kétségtelen, hogy itt különös képzettséggel bíró pedagógusokra, illetőleg gyógypedagógusokra van szükség. Csak ezzel a különleges neveléssel lehet a pszichopata kiskorúnál eredményt elérni. Ha a bűnözést csupán külső okok idézték elő, a jeiiemalakítás esetleg egyedül pedagógiai tevékenységgel is elérhető, ez azonban igen ritka, mert a külső okok mellett, majdnem mindig endogén okok is vannak, amikor a gyógypedagógus a pszichiáter segítségére feltétlenül szükség van.

A javítónevelésre utalt fiatalokú átalakítása szempontjából különösen fontos annak hivatásszerű kiképzése. Ez a kiképzés csak hosszabb idő alatt érhető el. Épen azért a legtöbb törvény minimálisan egy évben állapítja meg azt az időt, amelyet a növendéknek az intézetben töltenie kell. A hivatásszerű kiképzések mikéntjére nem minden országban helyeznek kellő súlyt. Igaz, hogy minden fiatalokút nem lehet teljesen kiképezni, de azt joggal el lehet várni, hogy a nem debilis növendéket a beállított személyzet úgy képezze ki, hogy ha az intézetből kikerül, valamilyen mesterséget becsületesen űzhessen.

Ha a javítónevelés az intézetben végetért és a fiatalokú onnan kikerül, legfontosabb az ő megfelelő elhelyezése. Ezt papiron minden szabály, rendelet, törvény megköveteli, de sajnos, a gyakorlatban ennek nem mindig tesznek eleget. Már pedig, ha ez a megfelelő elhelyezés nem következik be, az egész javítónevelés eredménye könnyen semmivé válhat még akkor is, ha a kísérleti kihelyezés ideje alatt a fiatalokú a legjobb pártfogó ellenőrzése alatt áll.

Belgiumban és még egyes más országokban is a javítóintézetekből kikerült fiatal-

korúak bírói rendeletre félszabadságos otthonokba helyezhetők. Itt a bentlakók nappal kimennek a városba, munkahelyeikre, de este tartoznak az otthonba visszatérni. Különösen lányoknál mutatkozott nagyon üdvösnek és célszerűnek ez az intézmény.

Ha vizsgáljuk a statisztikai adatokat, úgy találjuk, hogy 1926 óta lassan emelkedik, majd stagnál, 1933-tól pedig ismét emelkedik a fiatalkorúak bírósága elé kerülő kiskorúak száma. Megállapítható, hogy ez az ügyszámszaporulat nem jelenti a fiatalkorúak kriminalitásának emelkedését, hanem mutatja azt a bizalmat, amellyel gyakran maguk a tanács-talanul álló kiskorúak egyedül is, valamint a gyermekvédelemmel foglalkozó intézmények, különösen az iskolák a bíróság iránt mindjobban viseltetnek. A nevezett intézmények bíróságunk segítségét nemcsak azért kérték, mert a züllött és feltűnően rakoncátlan kiskorúak eredményes fegyelmezésére nincs módjuk, de kétségtelenül azért is, mert évről-évre mindig jobban meggyőződhetek arról, hogy a fiatalkorúak bíróságának alapos vizsgálata és az ezt követő hatályos intézkedései a kiskorú javítását gyakran el is érték.

Távolról sem állítom, hogy alig van már bűncselekményt elkövető fiatalok. Vannak még sajnos elegendő, de ezek nagy része kisebb deliktumokat követ el. Iskolakerülők, s családi otthonból szökők, koldulók, villamoson lógók, eldobott villamosjegyet felszedők, kisebb tolvajok, inkasszáló sikkasztók stb. Hogy a súlyos esetek ritkák, mutatja az is, hogy a bíróság fogházbüntetést csak igen ritkán szab ki. Az utolsó 5 évben, amikor 32.143 fiatalok ügye került a bíróság elé, csupán 130 fiatalot ítéltek fogházra. Magától értetődik, hogy a könnyebb bűncselekményeket, sőt az úgynevezett csinyeket is komolyan vesszük és nem osztjuk azt a véleményt, hogy ezekkel nem kell törődni, mert ezeket a gyermekek majd „kinövik”. A utolsó 5 évben 6.858 fiatalot és gyermeket helyeztünk próba, illetve felügyelet alá. Az első ízben vétkezővel szemben, ha csak lehet, megkíséreljük a próbát, de súlyt helyezünk rá, hogy ez azután igazán komoly pártfogói nevelés legyen. Javítónevelést súlyos esetektől eltekintve, általában csak akkor rendelünk el, ha a próba nem sikerült.

Az utolsó 5 évben 2.911 javítónevelést mondtunk ki. Nagy súlyt helyezünk arra, hogy az okozott kárt a fiatalok térítse meg, apránként dolgozza le. Ennek a megállapítása és kivitele gyakran nem könnyű feladat.

Magától értetődik, hogy szívesen adunk tanácsot a fiataloknak, a szülőknek és hozzátartozóknak és mindig törekedünk elintézni a családi perpatvarokat is. Ajánlatokat adunk, ebédjegyet, ruhát, cipőt kérünk az illetékes egyletektől, vagy intézményektől, könyvet, képet stb. ajándékozunk. Alapos megfontolás után kívánatosnak tartott házasságokat elősegítünk, sőt néha egy kis pénzt is adunk házi pénztárunkból, melyet magunk táplálunk. De főleg nagyon sok türelmet adunk. Mi nem sajnáljuk, ha néha lehetetlen dolgokkal jönnek hozzánk, mert inkább jöjjön tíz ok nélküli fecsegő, mint maradjon el egy, aki a védelemre, segítségre, javításra tényleg rászorul. Célunk az, hogy mindenki, aki hozzánk lép, vigyen magával valamit, ha mást nem, egy emberséges jó szót.

Ha azt kérdezik tőlem, voltaképpen mi is a tárgyalás lényege a fiatalkorúak bíróságánál, kísértetbe esem, hogy azt válaszoljam, amit felelt Galsworthy egyik híres darabjában – a *Skin game*-ben – Hillcrest a landlord, leányának, aki megkérdezte tőle: „Papa, mi az gentleman?” Hillcrest gondolkodott és azután így szólt: „Nem tudom... de érzem!” Érzem én is, mit jelent dönteni egy eltévedt fiatalok sorsa felett, segítséget nyújtani neki, hogy átalakulhasson, belenyúljon a család legbensőbb ügyeibe,

bizalmat ébreszteni, megbánást, reményt kelteni és beléje oltani azt az erős hitet, hogy a jövőben rendes, jó, becsületes ember lehet és a még erősebb akaratot, hogy az is lesz. Nem felejttem el soha, a tizezedik ügynél sem, hogy aki előttem áll, annak ez az ügy, ha talán nem is az első, de a legfontosabb. Tudom, hogy legjobb igyekezetem dacára csalódtam már nem egyszer, de a reményt arra, hogy az előttem állót a jó útra vezethetem, soha fel nem adom.

Az igazán helyesen vezetett tárgyalás pedagógiai és lélektani hatásait a fiatalokúra lehetetlen nem értékelni. Vannak elhangzott szelid” egyszerű szavak, amelyek egy életen át a szívbe vésődnek és jobban megőriztetnek, mint a márványba vésett szigorú parancsok. A megfelelő módon és formában rendelt legszigorúbb intézkedés elviselése gyakran könnyebb, mint egy egyszerű, megvető kézlegyintés tudomásulvétele.

Itt említem meg, hogy még most is, bár ritkábban, hallatszanak hangok, melyek ezt a bíraskodást valami félnék gyermekkertésznek tekintik, amely talán nem is méltó a bírósághoz és nem alkalmas a bűnözés megszüntetésére. Nem mintha attól félnék, hogy ezt az aggályt a bel- és külföldi igazi hozzáértők, akik bíróságunk működését figyelemmel kísérték, a legcsekélyebb mértékben is osztanák, de más, kétkedő jóhiszeműek megnyugtatóására felteszem a kérdést, vajjon a régi időkben a keréketörés, felnégyelés, máglya és vizbefojtás, vagy akár a deres és súlyos bilincs alkalmas volt-e a kriminalitás megszüntetésére, vagy csak csökkentésére is.

De mindezekről eltekintve, meg lehet győződve mindenki, hogy a fiatalokúra bírósága erélyt, erőt, sőt szigort is tud kifejteni és ezt nem egyszer meg is tette, ha az általa helyesen felismert cél érdekében ezt szükségesnek vélte.

A fiatalokúra bíróságáról szóló törvényjavaslatnak a képviselőházban történt tárgyalása alkalmából maga Balogh Jenő igazságügyminiszter kétségtelennek tartotta, hogy mind e javaslat, mind a büntetőnovella intézkedéseit egy későbbi törvény módosíthatja. Talán nem vagyok szerénytelen, ha hosszú éven át szerzett tapasztalataimra hivatkozással a jelen törvény szellemének teljes épségében tartása mellett, röviden reámutatok azokra a követelményekre, amelyeket a veszélyeztetett, züllött, vagy bűnöző kiskorúak hatályosabb védelme szempontjából szükségesnek látok. Ezek a követelmények a törvényhozás közreműködését igénylik, de bizonyos, hogy a remélhetőleg belátható időn belül megvalósítandó reformok azt a társadalmat is, amely e nemzetmentő munkában részt venni óhajt, érdekelni fogják annál is inkább, mert feltehető, hogy érdeklődése folytán egyrészt a bajok felkutatásánál, másrészt az utángondozásban, ellenőrzésben és segítségben aktív részt venni kíván.

Kívánatos lenne, hogy a 18 éven aluli valamennyi kiskorú, aki züllés veszélyének van kitéve, züllött, vagy bűncselekményt követett el, a fiatalokúra bírósága kizárólagos hatáskörébe utaltassék.

Kívánatos lenne, a fiatalokúra bíróságát családbírósággá alakítani, amelynek hatáskörébe kellene vonni az eddig megállapított hatáskörén felül még a házassági ügyekben való bíraskodást, a tartási perek, Örökbefogadási ügyek, az apai és gyámi hatalom megszüntetése, illetve korlátozása iránti kereseteket., végül a házasságon kívül született gyermekek elhelyezése és tartása iránti perek intézését.

Hogy a fiatalokúra bíróságának hatáskörébe vonassanak a házassági perek és az úgynevezett státus perek is, ennek indoka az, hogy ezek az ügyek a gyermek életviszonyaival értelmi és erkölcsi fejlődésével, jövőjével annyira összefüggnek, hogy azok helyes elbírálásánál azokra a különleges ismeretekre, amelyek a fiatalokúra bírójától

megkövetelhetők, szükség van. A mai helyzet az, hogy ezekben az ügyekben a polgári bíróságok, a gyermekek gondozása, elhelyezése feletti döntést a legtöbb esetben nyilván túlterheltség okából az árvaszékre bizzák, ami a gyermek szempontjából hátrányos lehet, mert hosszadalmas. Miután köztudomású, hogy a züllött gyermekek és fiatalkorúak zöme ebből az áldatlan környezetből kerül ki, a fiatalkorúak bírójának védős szerepe már ott kezdődhet, amikor mint bíró, a büntetőperben eljár. Ugyanezek a szempontok irányadók a tartási, gyámsági, gondnoksági pereknél és különösen az apai hatalom megszüntetésének kérdéseiben.

Tagadhatatlan, hogy a fiatalkorúak bírója, aki specialista, pedagógus, szociológus, pszichológus és jogász, végül független bíró, a legalkalmasabb arra, hogy ilyen ügyekben bíraskodjék.

Ilyen módon alakulna ki az igazi családi bíróság, amely a gyermekvédelem leghatásosabb faktora lenne.

Ezt az indítványomat az 1930. évi brüsszeli nemzetközi kongresszuson a fiatalkorúak bírái egyhangúan elfogadták és azóta is külföldön más kongresszuson és a szakirodalomban többször helyeselték.

Miután a puszta tény, hogy valaki szülő, gyám, gondnok, vagy felügyelő, még nem biztosíték arra, hogy nevelni is tud; igen nagy szükség van, hogy az erre hivatottak és jogosítottak ezt ellenőrizzék. Még a legjobb szándékú ember is tévedhet, hát még a gyűlölködő, a gyermekétől szabadulni akaró gonosz szülő, mostoha, vagy rossz gyám.

Mindenekelőtt szükség volna arra, hogy az a szülő, gyám, gondnok, felügyelő, nevelő, tanító, aki 18 éven aluli gyermekét, vagy gondviselésére bízott ugyanilyen korban levő gondviseltjét testi sértés okozása nélkül is, indokolatlanul fenýíti, vagy rossz bánásmódban részesíti, büntetéssel sújtassék.

Ugyancsak fenýíteni kellene azt az apát, vagy gyámot, aki megtagadja kiskorú gyermeke eltartási kötelezettségét, vagy családját jogos indok nélkül elhagyja és kivonja magát apai, vagy gyámi kötelezettségének teljesítése alól, vagy kiskorú gyermeke, vagy gyámoltja vagyonát eltékozzolja, azokat betegségükben elhanyagolja, őket házától elúzi, vagy egyáltalában erkölcsileg elhagyja.

Büntetőjogi felelősséggel tartozna és fenýítendő lenne az az apa és gyám, akinek felügyelet és gondozás hiánya vétkes mulasztása következtében gyermeke vagy gyámoltja elzúllik.

Az a szülő, vagy nevelés, tanítás, gondozás, felügyelet vagy őrzéssel megbízott egyén, tehát mester és gazda is, aki a javítás és fegyelem eszközeivel 18 éven aluli gyermeke, vagy gondnokoltja sérelmére visszaél és ez által őket bármely betegség veszélyének kiteszi, büntetendő. A büntetés súlyosabb, ha a testi sértés, egészségháborítás, vagy elmebetegség tényleg be is következett. Ide tartozik például egy gyermeknek revolverrel való fenyegetése.

Végül a megelőzés szempontjából sürgős szükség lenne, hogy a 18 éven aluli kiskorúak tanításával, nevelésével, felügyeletével, gondozásával, vagy őrzésével hivatás-szerűen foglalkozó személyek büntetése terhe mellett köteleztessenek az illetékes fiatalkorúak bíróját nyomban értesíteni, ha arról vesznek tudomást, hogy valamely szülő, gyám, vagy olyan egyén, aki fiatalkorú nevelésével, gondozásával, tanításával, felügyeletével, vagy őrzésével bízott meg, ez utóbbi ellen bármely bűncselekményt elkövetett, vagy őt bűncselekmény elkövetésével fenyegeti, vagy tisztjéből kifolyólag annak tartását,

nevelését, gondozását, felügyeletét elhanyagolja, vagy a nevelés és javítás eszközeivel visszaél, vagy őt mértéktelenül, indokolatlanul fenyegeti, vagy erkölcsileg elhagyja.

Ugyancsak értesíteni kellene a fenti személyeknek a fiatalkorúak bíróját, ha a szülő, vagy gyám, vagy akinek háztartásában a fiatalkorú él, bármi oknál fogva e minőségéből kifolyólag kötelezettségének eleget tenni nem tud (letartóztatás, elköltözés, súlyos betegség, halál stb.)

E rendelkezések törvény beiktatása nagy mértékben hozzájárulna a fiatalkorúak hatályosabb védelméhez, mert megelőzné egyrészt azok további szenvedését (mártír gyermekek), másrészt a fiatalkorúak bírójának azonnali közbelépésével a felügyelet és nevelés nélkül maradt fiatalkorúak nyomban részesülhetnének a szükséges védő és óvó intézkedésekben.

A kiskorúak, főleg a leánygyermek hatályosabb védelme céljából szükség volna mai büntetőtörvényeinknek a szemérem elleni bűncselekményeket illetőleg gyökeres és alapos javítására, illetve kiegészítésére. E tekintetben mai törvényeink a legnagyobb mértékben szorulnak helyesbítésre.

Bármennyire érthető is, hogy az állam bizonyos egyéneket a közbiztonság, vagy magasabb államérdek szempontjából, mint elítélteket nyilvántart, kizárni kíván egyes hivatalokból, eltiltani óhajt egyes foglalkozásoktól, nem látszik igazságosnak, hogy ezt az elvet minden fenntartás és vég nélkül alkalmazza és azokkal, akik egyszer vétkeztek a társadalom ellen, de később, talán jobbak, becsületesebbek, megbízhatóbbak lettek, mint azok, akik elítélve ugyan nem voltak, de olyan bűncselekményt követtek el, amely napvilágra nem került, vagy ha az kiderült, szökésük folytán az idő múlásával büntethetlenné vált, elévült, örökre megbélyegezze.

Felmerül a kérdés, célszerű, igazságos-e egy embert, aki fiatalkorában valamely bűncselekményt elkövetett, egész életére polgári jogai egy részétől megfosztani, noha ezért a régen elkövetett bűncselekményért megbűnhődött? Élete végéig veszélyes marad-e a közre az az ember, aki megbánta bűnét, a kárt jóvá tette, kifogástalan életet élt és jó cselekedeteivel példát mutat embertársainak? Szabad-e, célszerű-e, igazságos-e eltörülhetetlen bélyeget sütni valakire, egész életén át a sirig és még azon túl is, ameddig az emlékezés kihat, mert egyszer megtévedt?

Hogy ez az egyén szempontjából milyen káros és mennyire lesújtó, az nyilvánvaló. Az a tény, hogy a már büntetett örökre rovottmúltú marad, ma, amikor minden-hova erkölcsi bizonyítvány kell, nagyon megnehezíti az ő kenyérkeresetét. A kérelhetelenség és az örökre kitaszitottság érzése kétségbeejtő és a büntetés, amelynek főcélja a javítás, hatástalanná válik. Egyedül a büntetéstől való félelem sokkal kevésbé tart vissza az újabb bűnözéstől, mint az a tudat, hogy a büntetés kiállása után a jó magaviselet bizonyos idő múlva visszaadja a teljes és csorbíthatatlan becsületet és örökre eltörli az elkövetett bűncselekmény és büntetés minden nyomát. Nyilvánvaló tehát, hogy közérdek is, olyan intézmény létesítése, amely arra szolgál, hogy a büntető ítélet hátrányos jogkövetkezményeit megszüntesse, a valóban megjavult embert teljes jogaiba visszahelyezze és a büntetést meg nem történtté tegye. Ezt a célt szolgálja a rehabilitáció intézménye.

Noha, véleményem szerint, a bűnbocsánat lehetősége elvileg nem tűr korlátozást és nincs kizárva, hogy a súlyos bünt elkövetett egyén jobban megjavulhat, mint az, aki csak csekély vétséget követ el; megértem azt az álláspontot is, amely bizonyos igen súlyos bűncselekményeket elkövetett és megrögzött büntetéseket a rehabilitációból

kizárni óhajt. De ezzel szemben nem hiszem, hogy sokan volnának, hazánk jogászhai, és minden rendű és rangú polgárai között, akik ne tartanák méltányosnak és nagyon kívánatosnak a rehabilitáció intézményének törvénybe iktatását azokra nézve, akik fiatalokorukban megtévedve, szabadságvesztésbüntetésre ítéltettek, mert meg vagyok győződve arról, hogy velem együtt sokan fájdalmasan érzik át az ifjúkorban meggondolatlan fővel elkövetett bűn bélyegének eltörölhetetlen jellegét.

Igaz, való dolog, hogy jó törvények nélkül nehéz a társadalmi rendet biztosítani, de az is kétségtelen, hogy egyedül tiltó rendelkezések életbeléptetésével, legyen azoknak bármilyen szigorú szankciójuk, még nem tudjuk a pozitív jót megvalósítani.

Sokat beszélnek az emberi bestiáról és valóban ennek a megnyilvánulásait, kitöréseit, fájdalom, nap-nap után látjuk. De ha mélyebben nézünk az emberi lélekbe, még a legsötétebbe is, mindenütt találhatunk valami világos reményt keltő kis pontot, ahol jó érzés szunnyad. Ennek a felébresztésére kellene azok az apostoli lelkek, akik százszázalékos altruisztikus érzéssel és százszázalékos hozzáértéssel és last but not least saját jó példás életükkel tanítsák és neveljék a népet.

Ezeknek a népnevelőknek működése nem szűnhet meg, sem az iskolai órák befejezésével, sem a hivatalos órák végeztével, sem a templom küszöbén, nekik mindig készen kell állniok, az ő szavuknak át kell hatnia minden reájuk bizott szívet-lelkét és az ő példájuknak ragyogni kell szüntelen.

Ha a hozandó jó törvények mellé megtalálják majd ezeket az igazi apostoli lelkű embereket, akik, hála Istennek, megvannak és megadják nekik a működés lehetőségét és a szükséges eszközöket, ezek olyan közfelfogást, olyan világot fognak teremteni, amelyben a jobb, nemesebb, igazabb emberek társadalma az ifjúság védelmén felül, az ifjúság boldogságát is biztosítani fogja.